

Janusz Zdebski

Wszechnica Świętokrzyska w Kielcach

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

MGR ANNY BUKOWSKIEJ

CZYNNIKI DETERMINUJĄCE JAKOŚĆ PRACY PILOTÓW WYCIECZEK

Dążenie do doskonalenia, podniesienia jakości działania jest charakterystyczną cechą współczesnego społeczeństwa. Recenzowana rozprawa Pani mgr Anny Bukowskiej odpowiada wskazanym trendom. Jak stwierdziła Autorka „przedmiotem badań są piloci wycieczek, a w szczególności ewolucja tego zawodu, jego uregulowania, a także kwalifikacje i kompetencje oraz jakość świadczonych usług (s.16).

Koncepcja recenzowanej rozprawy została przedstawiona w dwóch odrębnych fragmentach tekstu, we Wprowadzeniu oraz w rozdziale trzecim. Częściej spotyka się układ, gdzie koncepcja pracy zawarta jest w jednym rozdziale, po części teoretycznej, ale nie widzę problemu w innym układzie treści.

Praca pilota wycieczek należy do zawodów interaktywnych, w których podstawą działania jest kontakt z drugim człowiekiem, z grupą ludzi. Nasuwa się zatem pytanie, co decyduje o jakości pracy pilota wycieczek.

Autorka wyróżniła osiem czynników, które uznała za kluczowe : wiedzę, umiejętności, kompetencje społeczne, sprawność fizyczną, formę turystyki (krajoznawcza, wypoczynkowa, aktywna), obsługiwanych turystów - ich zainteresowania, motywacje, kultura osobista, zleceniodawcę - jego wymagania i wynagradzania, miejsce świadczenia usług - trasa, miejsce docelowe.

Trzy pierwsze czynniki związane są z efektami uczenia się ujętymi w Polskiej Ramie Kwalifikacji w sektorze turystyka. Sprawność fizyczną można również zakwalifikować jako czynnik odnoszący się do danej jednostki, natomiast pozostałe czynniki są zewnętrzne w stosunku do pilota.

Oczywiście jak każda propozycja klasyfikacji, również i ta może budzić wątpliwości, nie neguję jej jednak, gdyż właśnie typ obsługiwanej przez pilota grupy, jej skład, nawyki, stanowią istotny sprawdzian dla umiejętności pilota radzenia sobie w różnorodnych relacjach. Również miejsce świadczenia usług i sytuacja im towarzysząca stanowi weryfikuje kompetencje pilota.

Wyróżnione czynniki ujęto w postaci w postaci skal typu Likerta i poddano ocenie 319 pilotów wycieczek, kobiet i mężczyzn. Autorka uznała tę liczbę za reprezentatywną szacując liczbę czynnych zawodowo polotów wycieczek w Polsce na 900 osób.

Autorka mogła oczywiście posłużyć się inną metodą uzyskania opinii badanych na temat czynników warunkujących jakość pracy pilota, prosząc ich o samodzielne ich wytypowanie, ale ten sposób nastrocza szereg trudności, między innymi, interpretacyjnych.

W pracy sformułowano cztery hipotezy. Pewne pytania i uwagi budzi hipoteza czwarta : „Mniejszą wagę relatywnie odgrywają takie cechy jak miejsce, gdzie świadczone są usługi, forma turystyki, typy turystów oraz pracodawca”. Z formalnego punktu widzenia, nie należy w hipotezie umieszczać kilku czynników ze względu na kwestię jej weryfikacji, ale Istota mojej wątpliwości dotyczy przyznania niskiej pozycji w zaproponowanej przez Autorkę hierarchii „typowi turystów”.

Nie rozwijając tego tematu, pragnę zauważyć ponownie, iż umiejętności pilota są weryfikowane właśnie w sytuacji, gdy ma do czynienia z „trudną” grupą. Po drugie, niedocenione zostały, moim zdaniem, forma turystyki oraz miejsce i czas świadczenia usług. Ma marginesie poczynionych uwag dodam, iż niefortunne wydaje mi się użycie słowa „cecha” w odniesieniu do miejsca, gdzie świadczone są usługi.

Uzyskane rezultaty zostały poddane analizie statystycznej, na podstawie, której dokonano weryfikacji postawionych hipotez.

Pozytywnie został zweryfikowane hipotezy pierwsza i trzecia, częściowo hipoteza druga, natomiast nie została zweryfikowana hipoteza czwarta, wobec której wysunąłem uwagi krytyczne. „Zdaniem ankietowanych pilotów

istotne jest jakich turystów się obsługuje – czy to są turyści o motywacjach wypoczynkowych przebywający w wakacyjnych hotelach, turyści o motywacjach poznawczych – uczestnicy wycieczek objazdowych czy motywowani uprawianiem turystyki aktywnej” (s.96). Wyżej niż zakładała Autorka oceniono również miejsce świadczenia usług pilockich.

Uzyskane rezultaty oceniam jako interesujące poznawczo i przydatne praktycznie, gdyż mogą one być wykorzystane w procesie szkolenia.

Niezależnie od badań empirycznych Autorka, na podstawie analizy literatury przedmiotu oraz dokumentacji poddała również analizie ewolucję zawodu pilota wycieczek i jego uregulowania prawne. Ten wątek tematyczny został przedstawiony w części pierwszej rozprawy w rozdziale pierwszym oraz drugim. Rozdział pierwszy stanowi rys historyczny zawodu z uwzględnieniem form i programów kształcenia pilotów w naszym kraju. W rozdziale drugim scharakteryzowano pilotów jako grupę zawodową również w europejskiej perspektywie. Ukazano także sylwetkę pilota z edukacyjnego punktu widzenia na podstawie Sektorowej Ramy Kwalifikacji i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Autorka uwzględniła również aktualną sytuację tej grupy zawodowej, w punkcie „Główne problemy wykonywania zawodu pilota wycieczek”. W syntetycznej formie przedstawiła ich postcovidową rzeczywistość. Należy dodać, iż Doktorantka jako czynny zawodowo pilot oraz właścicielka biura turystycznego posiada bezpośredni wgląd w tę problematykę.

Pozytywnie oceniam dyskusję wyników przeprowadzoną w rozdziale piątym. Autorka zestawiała uzyskane rezultaty z wynikami innych badań przeprowadzonych w naszym kraju, dowodząc tym samym orientacji w bieżącym stanie badań. W rozdziale zwrócono uwagę na konieczność całościowego spojrzenia na kompetencje zawodowe pilota wycieczek, gdyż w praktyce wyróżnione w efektach uczenia się : wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne funkcjonują łącznie.

Przy okazji, chciałbym podyskutować z Autorką na temat rozumienia pojęcia „sprawność fizyczna”. Omawiając kwestię niskiej, w opinii respondentów, przydatności sprawności fizycznej w pracy pilota wycieczek stwierdziła „praca pilota jest bardzo wyczerpująca, angażująca jego uwagę przez całą dobę,

wymagająca tak fizycznej kondycji jak i psychicznej odporności na stres”. Przytoczony tekst odnosi się do sprawności psychofizycznej, której nie można utożsamiać ze sprawnością fizyczną. Respondenci mogli zatem nie zrozumieć intencji Autorki.

Omawiając dyskusję w literaturze nad czynnikami determinującymi jakość pracy pilotów Autorka wskazała na badania, w których krytycznie oceniono wartość ukończenia studiów kierunkowych z zakresu turystyki jako czynnika determinującego jakość pracy pilota.

Jak wskazałem na początku recenzji, praca pilota ma charakter interaktywny, toteż umiejętność nawiązania relacji z grupą, skupienia jej uwagi, zainteresowania daną tematyką ma kluczowe znaczenie. Nie wszyscy mają tego typu predyspozycje, można je oczywiście wypracować, ale wymaga to czasu i chęci.

Rozprawę zamyka rozdział szósty „Wnioski końcowe i kierunki dalszych badań”. Oryginalnym zabiegiem Autorki było ujęcie w tym rozdziale również rezultatów innych badań omawianych w rozprawie. Uzyskujemy dzięki temu monograficzny wizerunek tej grupy zawodowej.

Sformułowano wnioski dotyczące przyszłościowych uwarunkowań pracy pilotów, jak również postulat przywrócenia modelu funkcjonowania pilotów w naszym kraju zdeformowanego w wyniku deregulacji. Odniesiono się do Sektorowej Ramy Kwalifikacji wskazując potrzebę aktualizacji opisów kwalifikacji.

Należy zwrócić uwagę na bogatą, w znacznej mierze obcojęzyczną bibliografię, co znalazło odzwierciedlenie w tekście rozprawy.

Lektura pracy dowiodła, na co już zwracałem uwagę, kompetencji Autorki w zakresie tematyki związanej z pilotażem wycieczek, co było istotne dla opracowania postawionego problemu. Autorka dowiodła umiejętności prowadzenia badań naukowych i rzetelnego krytycznego opracowywania ich rezultatów.

Przedstawione rezultaty stanowią, w mojej ocenie, wystarczającą podstawę do stwierdzenia, iż praca Pani magister Anny Bukowskiej spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim w zakresie nauk o kulturze fizycznej.

Wnoszę zatem o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków, dnia 5 sierpnia 2023 roku

(Janusz Zdebski)